

AZ EMBEREK MINDIG AZ ÉLMÉNYEKET KERESIK

interjú Istvándi Botonddal, a Steampunk Múzeum igazgatójával

Mindennel élményt szeretnék nyújtani. Ezért gondolom azt, hogy nem egyszerű múzeumot alakítottunk ki, hanem élménymúzeumot. Nagy hangsúlyt fektetünk a fényekre, a hanghatásokra és illatokra. Szeretném, ha a látogatók úgy távoznának, hogy mindenhez hozzáérhettek...

A steampunk szubkultúrát csak nagyon kevesen ismerték Erdélyben, amikor 2022 júniusában egy korábbi egyetemista kocsmá helyszínén, Kelet-Európában egyedülálló múzeum nyílt Kolozsváron, amely a Verne Gyula regényeit idéző, retrofuturisztikus technológiát felhasználva vezet be a látogatót a fantáziavilágba. A steampunkmúzeumot megálmodó Istvándi Botond már családi örökségként szerette a régiségeket, mindig tetszettek neki a régi, bonyolult szerkezetek. A múzeum kialakításáig azonban nagyon hosszú út vezetett, amely tele volt kihívásokkal és kreatív megoldásokkal.

■ – *Honnan jött az ötlet, és milyenek voltak a kezdetek?*

– Körülbelül öt éve kezdtem el dolgozni a szórakoztatóiparban, Magyarországon és Romániában szervezetem utazó kiállításokat. Ide tartozott a *Világűr a városban* elnevezésű NASA-kiállítás, amely három helyszínen, Bukarestben, Marosvásárhelyen és Kolozsváron ismertette meg a látogatókkal az űrutazás történetét. Ezt követte Kolozsváron és Aradon a dinoszauruszkiállítás, ahol életnagyságú, interaktív dinoszauruszokat láthattak az érdeklődők.

Időközben szerettem volna valami állandót, maradandót alkotni, mert úgy éreztem, hogy nem jön át annyira a kiállítások hangulata, ha csak időszakosan épül fel a kiállítás, ráadásul megfelelő helyszínt is nehéz bérelni két-három hónapos időtartamokra. Mivel már rengeteg régi, érdekes tárgy volt a tulajdonomban, felkeltette az érdeklődésemet a steampunk világa.

Eleinte azt terveztem, hogy egy amerikai utazó kiállítás anyagát bérelem ki és hozom el Kolozsvárra, de miután megkaptam az árajánlatot, egyértelművé vált számomra, hogy a jegybevétel nem fogja fedezni a bérleti díjat és a szállítási költséget. Akkor kezdett körvonalazódni a terv, hogy létrehozok egy saját, állandó kiállítást.

Még a világitvány idején felvettem a kapcsolatot a Junkyard tulajdonosával, a kocsmá éppen zárva volt a korlátozások miatt, és amikor beléptünk, hogy megnézzem a helyszínt, rögtön megtetszett; volt már eleve egyfajta gépesített hangulata fogaskerekekkel és gázmaszkokkal, díszítőelemként megjelenő autóalkatrészekkel, és fel is kiáltottam, hogy mennyire vagány steampunkmúzeumot lehetne itt csinálni. Persze még fogalmam sem volt, hogyan fogjak neki, és csak abban a pillanatban, amikor már megvolt az ingatlan bérleti joga, döböntem rá, hogy tényleg belevágtam a kalandba. Tudtam, hogy megcsinálom, habár nem éreztem semmi garanciát arra, hogy működni fog, és hogy érdekelni fogja a közönséget. Egyáltalán azt sem tudtam, ki lesz célközönség, fogja-e valaki érteni, hogy miről szól a steampunk.

Azt terveztem, hogy három hónap alatt összeszedem különböző hazai és külföldi művészekről a tárgyakat, aztán megnyitjuk a múzeumot, és cserélgetjük a tárgyakat, hozunk újakat. Végül a három hónapból 13 hónap lett. Sok nehézségbe ütköztünk, amit nem láttunk előre: falakat törtünk, átrendeztük a helyszínt, belsőépítészeti megoldásokat kerestünk, és ehhez munkaerőt kellett találnunk. Közben megismertem egy fiatal művészt, Szilveszter Leventét, aki a múzeum állandó alkotójaként Professor Sylvester név alatt tevékenykedik, saját látványműhelyt hoztunk létre az emeleten, ami a múzeum része: beláthatunk egy pillanatra a kulisszák mögé, megtekinthetjük, hogyan készülnek a tárgyak a nyitott műhelyben, milyen a folyamat. Sokan azt hiszik, hogy csupán egy animátor vagy színész, és el sem hiszik, hogy valóban dolgozik egy kiállítási tárgyon.

– *Mit jelent számokra a steampunkéletézés, hogyan fogalmaznád meg, és hogyan jelenik ez meg a múzeumban?*

– A kifejezést az 1980-as években kezdték el használni, és a steampunkot egy sci-fi-fantáziavilágnak kell elképzelni, amely a múltba vezet vissza, egészen a 19. századi viktoriánus korba. Azt adja át, hogy hogyan képzeltek el akkoriban a jövőt, amely gőzgépekre épült volna; egyfajta retró futurizmusról van szó, fiktív gépek és szerkezetek gyűjteményéről. Ugyanakkor ez a szubkultúra egy egész művészeti stílust hozott létre, amelynek része például a ruhádivat is.

Ezt az életézését adja át a múzeum oly módon, hogy a kiállított tárgyak működnek, meg lehet érinteni és be lehet indítani őket. Nem elég például, hogy van egy régi vasalónk: ahhoz, hogy a múzeum része legyen, működnie kellene oly módon, hogy gőzölögjön is. Próbálok olyan egyedi tárgyakat bevinni a múzeumba, amiket nem lehet bárhol régiségként megvásárolni, és igyekszünk interaktívá tenni őket. A steampunkban rengeteg a gőzgép. Ugyanakkor sok olyan tárgy van, amiben alap a fogaskerék, a különféle szerkezet, a rézcső, a manométer és óraalkatrészek; ezekből jönnek létre az alkotók kreativitása révén a fantáziavilágot sugalló tárgyak.

– *Melyek a kedvenc tárgyaid?*

– Nagyon sok gyűjtemény van a múzeum tulajdonában, például a diódaráló-gyűjtemény az egyik kedvencem, ennek harmincnál több darabja van, de több mint 70 cilinderkalappal is rendelkezünk. Van egy megvalósítandó elképzelés-

sünk, hogy összekötjük a diódaralókat, hogy egyszerre kezdjen el működni, foggni az összes, ami rendkívül látványos lenne.

Steampunk Transylvania fotója

Nagyon ragaszkodom a titkos szobához, amely gombnyomásra nyílik, és általában a látogatók nyitják ki, meg kell találniuk azt a könyvet, amely mozgatja a könyvespolcot. Mindezek gyerekkori vágyaim, a rejtélyhez való vonzódásom eredménye; olyan élmények, amiket meg szerettem volna tapasztalni már gyermekként. A könyvespolcokat a díszítéssel együtt részletesen megterveztük, már több ezerszer nyílt és záródott, és tökéletesen működik. A titkos szobában van az időgép, ami szintén egy interaktív eszköz: bele lehet ülni, ki lehet választani az évet, hogy a múltba vagy a jövőbe szeretnénk utazni, és ki lehet próbálni az időutazást. Még rengeteg tervem van ezzel kapcsolatban is, felmerült például a kiterjesztett valóságon alapuló technológiák használata, vagy akár az is, hogy vetítsünk a falra, hogy teljesebb legyen az élmény.

Az időgépes szobában van kakukkosóra-gyűjtemény, ami szintén a kedvenceim közé tartozik. Ugyanígy a könyvespolc mellett a csigalépcső is, amire fel lehet menni. Mindennel élményt szeretnék nyújtani. Ezért gondolom azt, hogy nem egyszerű múzeumot alakítottunk ki, hanem élménymúzeumot. Nagy hangsúlyt fektetünk a fényekre, a hanghatásokra és illatokra. Szeretném, ha a látogatók úgy távoznának, hogy mindenhez hozzáérhettek, mindent kipróbálhattak, például kézbe veszik a fegyvereket, és megtapasztalják az érzést. Engem személyesen mindig izgatott, milyen érzés vászonra festeni, ezért nemrég felállítottunk egy festőállványt, a látogatók belenyúlhatnak ecsettel a festékbe, és kipróbálhatják. Lehet, hogy ez valakiben elindít bizonyos belső folyamatokat, hogy megtehesse. Ez is olyan, mint a zongoránk, amit szintén ki lehet próbálni: vannak, akik profi szinten tudnak játszani rajta, vannak, akik csak kalimpálnak, de mindenkinek élmény.

– *Milyen új terveid vannak jelenleg?*

– Hamarosan elkészül az új készülék, egy úgynevezett Retro-Futuristic Social Media Engagement Apparatus, ami a közösségi hálózati platformokon helyettünk „like”-olja a tartalmat. A szerkezeten lesz egy csomó manométer, és a régi gőzgépek elvén fog működni. Bele lehet majd helyezni az okostelefont, s lesz két karja, az egyik görgeti a képernyőn a hírfolyamot, a másik meg duplát üt a képernyőre, automatikusan és válogatás nélkül lájkolja a posztokat, mintha lájkológyár lenne. Lényegében ez a jelenlegi generáció és a közösségi média erőteljes kritikája lesz. Ez is régi tervem, minél több helyen szeretnénk népszerűsíteni a róla készült videót a közösségi médiában, és az is lehet, hogy szállíthatóvá tesszük a gépezetet, hogy máshol is kiállíthassák.

Steampunk Transylvania fotója

– *Melyik korosztályokat vonzza a múzeum, kik látogatják?*

– A látogatók között az összes korosztály fellelhető, az óvodás gyermekektől egészen a nyolcvan éven feletti látogatókig. Igazából az vonzza a látogatókat, hogy létrehoztunk egy mesevilágot, egy álomszerű párhuzamos valóságot, ami-ben elmerülhetnek. Nagyon sok időt el lehet tölteni a múzeumban, az igazi rajongók legalább két órát maradnak; ha valaki egy óránál kevesebbet marad, akkor azt jelenti, hogy nem is érdekli a kiállítás.

Azt hiszem, a gyerekekre van a legnagyobb hatással a múzeum. Sok olyan iskolás csoportunk volt, hogy a gyerekek nem akartak hazamenni, maradtak volna még. Egyéb múzeumokban talán unatkoznak, de nálunk a mesevilág annyira valóságos módon fel van építve, az interaktív élmény annyira alapvető, hogy a gyerekeket lebilincseli. Van például olyan rendszeres, iskolás korú látogatónk, akinek az élete részévé vált ez a világ, ezért szinte hetente bejön, felmegy az emeletre, és megkérdezni Professor Sylvestertől, hogy éppen min dolgozik, hogy halad a munkával.

– *Hogyan kerülnek be az új tárgyak a múzeumba, kik készítik ezeket?*

– A tárgyak többsége kézimunkával készül, többnyire olyan dolgokból, amiket az emberek kidobnának. Folyamatosan keresünk, bérelünk vagy vásárolunk új tárgyakat, melyekből új kiállítótárgyak lesznek. Minket is folyamatosan keresnek tárgyakkal, de megválogatjuk, hogy mi kerülhet a múzeumba, mivel a steampunk sokkal több annál, mint például egy rézcsövekből készült lámpa, ennél jóval több fantázia kell hozzá. Kapcsolatban állunk ugyanakkor tucatnál több hazai és külföldi művésszel, ezek között olyan elismert nevek is vannak, mint például Szűcsy Péter vagy Marc Giai-Miniet.

– *A tárgyak folyamatosan megújulnak, mi történik a régi tárgyakkal?*

– Jelenleg folyton adunk hozzá a múzeumhoz, és minden ott van, ami valaha a múzeumban volt. Tetszik, hogy minden négyzetcentiméter ki van használva. Még nem jutottunk oda, hogy nem fér, ha ez megtörténik, akkor elvisszük, és máshol fogjuk kiállítani, például olyan térben, amely a múzeum reklámja is lehet egyben: színházak vagy mozik előcsarnokában, oktatási intézményekben. Nagyon vagány lenne – és ez akár hosszú távú terv is lehetne –, hogy létrehozzunk egy múzeumláncot, amely Magyarországra is kiterjed, és akkor cserélgethetnék a tárgyakat a kiállítóhelyek között.

– *A múzeumnak különleges programja van teliholdkor. Miért alakult ez így?*

– Mivel a Múzeumok Éjszakáját csak egy évben egyszer szervezik, ezért az éjszakai nyitva tartást csak ritkán tapasztalhatták volna meg a látogatók. A havi éjjeli programmal egy alternatívát terveztünk azoknak, akik nem akarnak kocsmáználni, de valamit szeretnének csinálni este későn a városban. A telihold éjszakája minden hónapban egy pluszrejtélyt kölcsönöz a kiállításnak. Ilyenkor éjjel 1-ig ott vagyunk, az utolsó vendéget éjfélkor engedjük be. Minden hónapban vannak érdeklődők, akik ezt választják; egészen különleges érzés a csendesebb kolozsvári éjbe kilépni a múzeum mesevilágából, mint a mindennapi zsvájba, sokkal inkább illik a 19. századi hangulathoz, például egy viktoriánus kori londoni utcához. Terveztük azt is, hogy legyen egy hálószoba a múzeumban, alkalomadtán bent lehessen aludni, de ezt biztonsági okokból egyelőre nem tudtuk megoldani.

– *Vannak már kiegészítő rendezvények is, amelyek a múzeumhoz kapcsolódnak. Ezekkel mi a célod, miért szervezed őket?*

– Számos rendezvényt szervezünk a steampunk iránt érdeklődőknek, köztük vannak a steampunkbulik a Planetariumban, ugyanitt lesz a szilveszteri bulink is. Sokan azt gondolnák, hogy ez a szubkultúra sötét, nyomasztó és ijesztő embereket vonz be, azonban a rendezvények hangulata ennek ellentmond, a bulik békés és barátságos közegben zajlanak. A rendezvények lényege az, hogy kovácsoljuk össze a kolozsvári és hazai steampunkközösséget. Ennek érdekében szeretnénk egy fesztivált is szervezni, ahol nem feltétlenül a zene fog főszerepet játszani, hanem inkább a vásár, az érdekes tárgyak árusítása, a divat és a felvonulás. Külföldön már rengeteg ilyen rendezvény van, szeretnénk mi is meghonosítani. A retró divatban van, sokan szeretik a régi bakelitlemezeket. Az is izgalmas, ha régi stílusban öltözünk fel, cilindert viselünk, vagy nagy kerekű biciklit próbálunk ki.

Havonta megrendezzük a Steambuliding nevű eseményt, ahol a múzeumot is népszerűsítjük. Februárban lesz a steampunkfarsang és az első romániai steampunkvásár a Tranzit Házban, amely házilag készített, többnyire steampunk viktoriánus gótikus kiegészítőkre lesz kihegyezve.

– *Milyen a kedvenc steampunk viseleted?*

– Sokféleképpen el lehet képzelni a steampunköltözetet, de az alap mindenképp a cilinderkalap és a hegesztőszemüveg. Romániában nekünk van a legnagyobb cilinderkalap-gyűjteményünk, több mint hetven darabbal rendelkezünk. A tavalyi szilveszteri bulira elvittük a kalapokat, hogy próbálják fel az emberek, milyen élmény viselni és ebben bulizni. A kérdés azért fontos, mert sehol Romániában nincs steampunköltözetre és -kellékekre szakosodott bolt, az embereknek nincs lehetőségük ezeket itthon megvásárolni.

Kérdezett Gyórfy Gábor

